

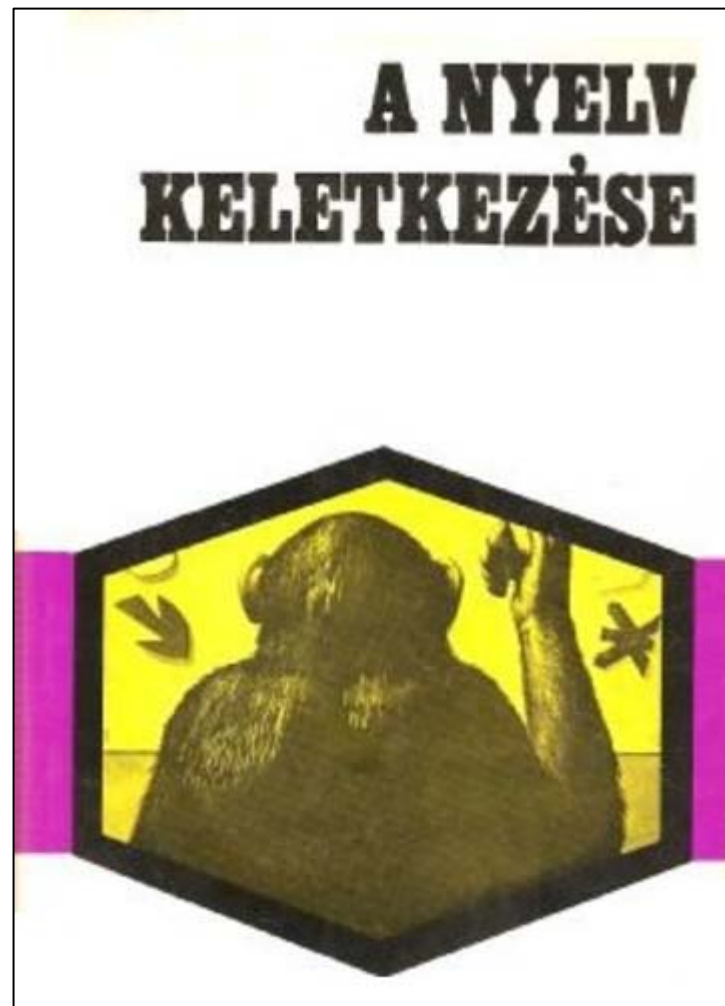
Szocio- lingvisztikai alapismeretek

6. A nyelv kialakulásának társasnyelvészeti koncepciója

6. A nyelv kialakulása...

1866: A *Société Linguistique de Paris* — betiltják a kutatást

100 évvel később:

(1974)

6. A nyelv kialakulása...

Alapvető kérdés a szociolingvisztika számára:

Weinreich, Uriel – Labov, William – Herzog, Marvin 1968.

Empirical foundations for a theory of language change.

In: W. Lehmann – Y. Malkiel szerk.:
Directions for Historical Linguistics. Austin, University of Texas Press, 95–195.

6. A nyelv kialakulása...

„A nyelvi evolúció elméletének meg kell mutatnia, hogy a más fajokra jellemző kommunikációs formákból (valamiféle mutációkkal) hogyan alakult ki a csakis az emberre jellemző proto-nyelv, s hogy aztán ebből hogyan alakultak ki a beszédformák olyan szerkezetivel és komplexitásával rendelkező nyelvek, amelyeket ma megfigyelhetünk. Magyaráznia kellene, hogyan alakultak ki a mai nyelvek azokból a legkorábbi előzményekből, amelyeket még bizonyíthatóan ismerünk, s végül meghatározná, hogy a nyelv jelenlegi alakulása ugyanazt az irányt követi-e, s ugyanazok a tényezők irányítják-e, mint a múltban.” (Weinreich–Labov–Herzog 1968)

6. A nyelv kialakulása...

A **Lyell-elv** (uniformizmus, uniformitás elve)

hozzájárul „a megfigyelhető és a nem megfigyelhető jelenségek közötti gátak lebontásához és a tudomány számára létfontosságú természetes általánosítás megalapozásához.

Hallgatólagosan ugyanis minden tapasztalati tudomány egy teljes adatmező ismeretét tételezi fel, miközben mindig csak egy adott minta hozzáférhető a számára; a kettő között a

Lyelléhez hasonló segédelvek biztosítják az átjárást. **Lyell elve alapján nincs okunk kételkedni abban, hogy a (...) folyamatok a múltban is olyanféleképp játszódtak le, ahogyan ma, csak éppen a mai folyamatok közvetlenül megfigyelhetők, a múltbeliek meg nem.**” (Sándor Klára–Kampis György 127–128).

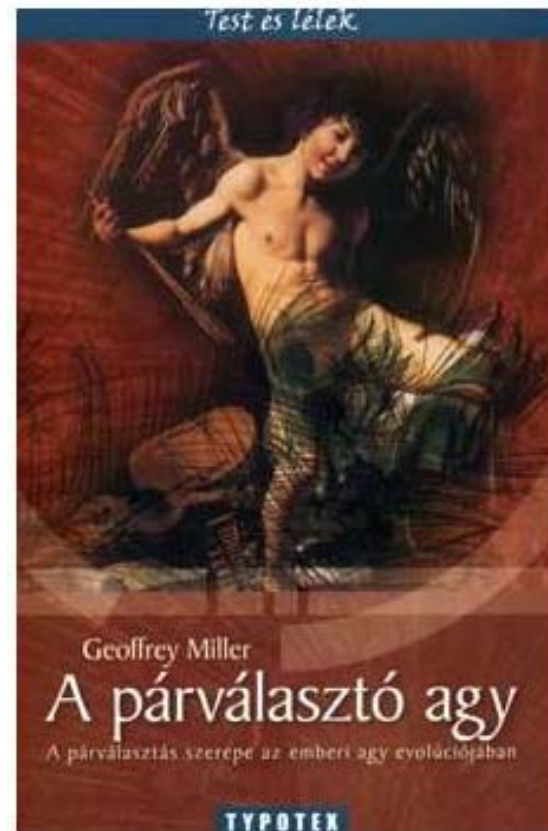
6. A nyelv kialakulása...

Érdekes megoldási javaslatok a nyelv kialakulásának magyarázatára:

Geoffrey Miller: *A párválasztó agy*
(*A párválasztás szerepe az emberi agy evolúciójában*)

Számadó Szabolcs

(a kezdet kezdete – az első szó: vadászatra toborzás, folytatás: a vadászat koordinációja)

6. A nyelv kialakulása...

Exaptáció:

- Gondolkodás eszköze (Jerison, 1991; Burling, 1993)
- Eszközkészítés (Greenfield, 1991)
- Ének elmélet (Vanechoutte & Skoyles, 1998)

Információ csere:

- Pletyka (Power, 1998)
- Információ státuszért cserébe (Dessalles, 2000)

Kötődés:

- Kurkászás (Dunbar, 1998)
- Csoport kötődés (Knight, 1998)
- Házassági szerződés (Deacon, 1997)
- Szülő-utód kapcsolat (Falk, 2004)

Szignál:

- Szexuális szelekció (Miller, 2000)

Kooperáció:

- Vadászat elmélet (Washburn & Lanchester, 1968)

6. A nyelv kialakulása...

Növekvő szkepticizmus

“The fact that these and similar explanations flourish side by side tells one immediately **not enough constraints are being** used to limit possible explanations”. (Bickerton, 2003)

A tény, hogy ezek és a hasonló elméletek egymás mellett megtalálhatóak, azt mutatja, hogy a lehetséges magyarázatok köre nem elég körülhatárolt.

“The construction of historical narratives of language evolution is **too unconstrained.**” (Hauser & Fitch, 2003)

Az emberi nyelv evolúciójának megmagyarázására gyártott történeti elméletek nem elég körülhatároltak.

6. A nyelv kialakulása...

Megoldás?

1. **Tiltás**: Société Linguistique de Paris, 1866.
2. **Megfelelő kriteriumok felállítás.**

6. A nyelv kialakulása...

Kritériumok (Számadó & Szathmáry, 2006)

1. Képes-e az elmélet megmagyarázni azt, hogy milyen **szelektív előnyök** származnak a nyelv használatából az adott szituációban?
2. Képes-e az elmélet megmagyarázni a kommunikáció **őszinteségét** az adott szituációban?
3. Megfelel-e az elmélet a **beágyazottság** kritériumának?
4. Képes-e az elmélet megmagyarázni azokat a **generalizációs képességeket**, melyekre az emberi nyelv használata lehetőséget ad?
5. Képes-e az elmélet megmagyarázni az emberi nyelv **egyedülálló** voltát?

6. A nyelv kialakulása...

szelektív előny
 őszinteség
 beágyazottság
 generalizáció
 ritkaság

Elméletek / kérdések:					
gondolkodás eszköze (Jerison, 1991; Burling, 1993)	+	+	-	+	-
eszközkészítés (Greenfield, 1991)	+	+	+	+	-
ének (Vaneechoutte & Skoyles, 1998)	-	-	-	-	-
pletyka (Power, 1998)	+	-	-	+	-
státusz információért cserébe (Dessalles, 2000)	+	-	-	+	-
kurkászás (Dunbar, 1998)	+	+	-	-	-
csoportkötelék/rítus (Knight, 1998)	+	+	-	-	-
„házassági szerződés” (Deacon, 1997)	+	-	-	-	-
szülő-utód kapcsolat (Falk, 2004)	+	+	-	-	-
szexuális szelekció (Miller, 2000)	+	-	-	-	-
vadászat (Washburn & Lanchester, 1968; Hewes, 1973)	+	+	+	+	-

6. A nyelv kialakulása...

Megoldási javaslatok a nyelv kialakulásának magyarázatára:

A szintaxis és a nyelvtan evolúciójának magyarázata:

1. **Steven Pinker** (hatékonyabb udvarás)
2. **Derek Bickerton** (feladatok koordinációja; mutáció)

Nem a nyelvtan jelenti a nyelv megjelenését:

3. **Richard Dawkins** (egyén érdeke)
4. **Robin Dunbar** (csoport érdeke)
5. **Michael Tomasello** (gesztus alapú kommunikáció)

6. A nyelv kialakulása...

Mire való a nyelv?

etiológiai funkcionalizmus: etiológiai funkcionalizmus azt jelenti, hogy amikor egy jelleg biológiai funkcióját meg akarjuk állapítani, nem az aktuális bemenetekre és kimenetekre kell koncentrálnunk, hanem a jelleg evolúciós múltjára és arra a környezetre, ahol és amikor a kérdéses funkció kifejthette oksági hozzájárulását saját szelekciójához (Nemes–Molnár 2002)

6. A nyelv kialakulása...

Mi „hozta létre” a nyelvet?

- kooperáció
- a rangsorban való feljebb kerülés
- a gondolkodás fejlődése

6. A nyelv kialakulása...

Mire való a nyelv?

Jean Aitchison:

- mérsékelten jó: *egyszerű információk közlése*
- kifejezetten nehézkes: *térbeliség, érzésekre és érzelmek*
- kiemelkedően jó: *társas kapcsolatok építése és fenntartása, mások befolyásolása*

6. A nyelv kialakulása...

Mire való a nyelv?

- társas kapcsolatok építése: a csoportkohézió növelése, a csoportidentitás része
- „jelenidő-csinálás”

fatikus funkció

6. A nyelv kialakulása...

A fatikus funkcióra használt nyelv is **kommunikáció**, de nem a hagyományosan az emberi nyelvre használt, hanem biológiai értelemben: **egy élőlény (esetünkben: a csoportban élő ember) olyan viselkedési aktusa, amely megváltoztatja egy másik élőlény (esetünkben: ember és csoportja) magatartásának valószínűségi mintázatát olyan módon, hogy ez a kommunikáló élőlény számára (esetünkben: ember és csoportja) sok eset átlagában, fennmaradása, szaporodása szempontjából előnyös.**

6. A nyelv kialakulása...

A biológiai értelemben vett kommunikáció

- szabályozza az egyed felismerését és azonosítását
- szabályozza a csoporton belüli rangsort
- szabályozza az agressziót
- lehetővé teszi a verekedés elkerülését
- segíti a kontaktus fenntartását stb.

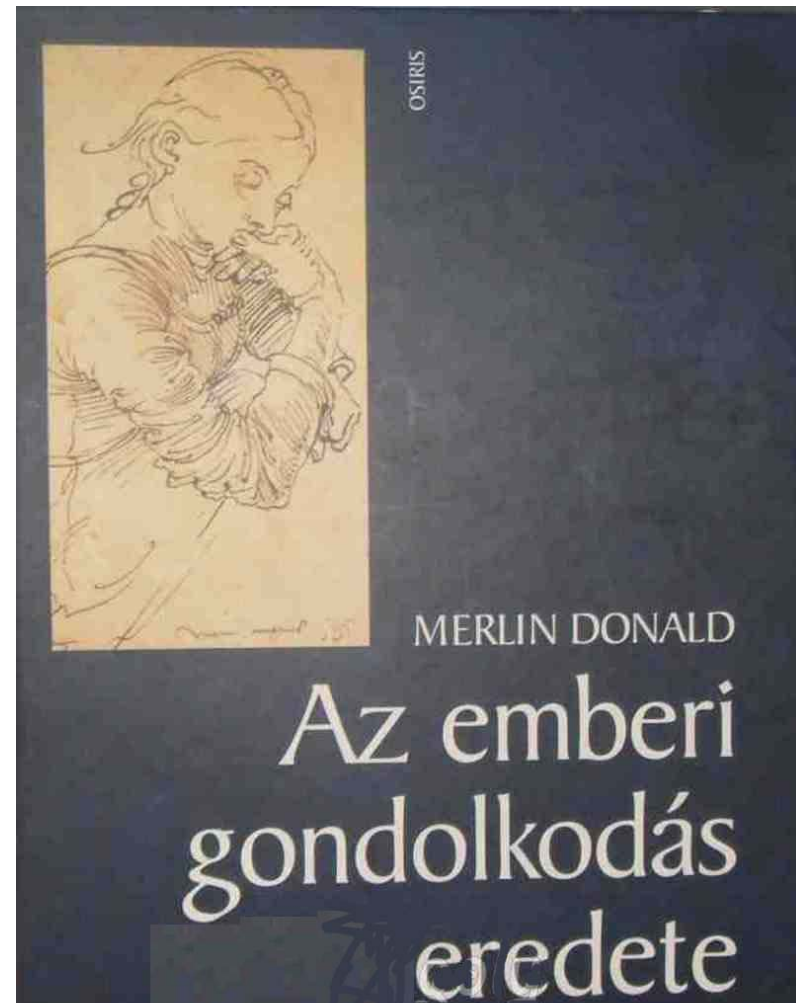
viselkedés

6. A nyelv kialakulása...

A nyelv kialakulásához vezető kognitív átmenetek

Merlin Donald szerint:

- epizodikus kultúra
- mimetikus kultúra
- mitikus kultúra

6. A nyelv kialakulása...

Merlin Donald

Kultúra neve	Faj, korszak	Emlékezeti típus	Átadás
Epizodikus	főemlősök, 5 millió	epizodikus események	nincs
Mimetikus	Homo erectus, 1,5 millió	testtel reprezentál, társas mozgás	lejátszás, utánzás
Mitikus	Homo sapiens 100–50 ezer	nyelvi, szemantikus	mítoszok, elbeszélő tudás és átadás
Modern	modern ember, 10 ezer	külső táruk, rögzített tudás	rögzített tudás, külső autoritás

6. A nyelv kialakulása...

A nyelv kialakulásához vezető út:

- **Merlin Donald** (kognitív átmenetek)
- **Steven Mithen** (a társas intelligenciából vált le)
- **Robert Worden** (a nyelvi jelentés belső reprezentációja a főemlősök társas helyzetekre vonatkozó reprezentációjából származik)
- **Robin Dunbar** (pletyka/kurkászás-elmélet)

6. A nyelv kialakulása...

6. A nyelv kialakulása...

Kurkászás (Robin Dunbar)

6. A nyelv kialakulása...

Kurkászás (Robin Dunbar)

6. A nyelv kialakulása...

Fatikus funkció (Bronisław Malinowski)

